

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ПРАВ НА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ

ЗІНИЧ Любомир Васильович - кандидат юридичних наук, доцент, докторант кафедри конституційного, міжнародного та адміністративного права Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

<https://orcid.org/0000-0002-2562-1036>

УДК 004.4:347/.78:341.171]364-787.82:001.53

DOI: <https://doi.org/10.71404/EP.2025.1.10>

Стаття присвячена дослідженню адміністративно-правового захисту прав на програмне забезпечення в Україні в порівнянні з європейськими стандартами. Проведено аналіз теоретичних положень захисту авторських прав на програмне забезпечення. Виявлено прогалини та розбіжності українського законодавства у сфері охорони та захисту прав на програмне забезпечення.

Метою статті є встановлення спільних та відмінних рис в адміністративно-правовому захисті прав на програмне забезпечення в Україні та Європейському Союзі, визначення проблемних питань та прогалин у національному законодавстві, розробка пропозицій для вдосконалення українського законодавства з метою наближення його до європейських стандартів.

Правова природа програмного забезпечення визначається його унікальним статусом у системі прав інтелектуальної власності, який має дві форми вираження: вихідний код, який зрозумілий програмістам-розробникам, та об'єктний код, який сприймається комп'ютерами.

Стверджується, що законодавство України у сфері адміністративно-правового захисту прав на програмне забезпечення має комплексний характер, поєднуючи норми авторського, цивільного, адміністративного та міжнародного права. Такий підхід забезпечує багаторівневий захист, який відповідає викликам цифрового середовища. Таким чином, хоч країни Європейського Союзу спираються на спільну законодавчу базу, кожна держава

адаптує її до національних потреб і правових традицій.

Для покращення чинного законодавства доцільно було б спростити термінологію, щоб законодавство містило чіткі та зрозумілі визначення, щоб уникнути неоднозначного тлумачення. Також законодавство має враховувати сучасні технології, зокрема штучного інтелекту, блокчейну, які впливають на створення та використання програмного забезпечення.

Ключові слова: програмне забезпечення, комп'ютерні програми, адміністративно-правовий захист, авторське право, права інтелектуальної власності, право європейського союзу.

Постановка проблеми

Програмне забезпечення стало невід'ємною частиною сучасного життя та державного управління. Проблематика захисту прав на програмне забезпечення обумовлена тим, що з'являються нові технології, які ускладнюють процес захисту та застосовуються складніші методи неправомірного використання програм. Належний захист прав на програмне забезпечення впливає не тільки на технології, а й також на інвестиційну привабливість України, оскільки інвестори схильні вкладати кошти в розробку нових програмних продуктів, якщо впевнені в надійному захисті їх прав інтелектуальної власності.

Країни Європейського Союзу сьогодні об'єдналися перед глобальною проблемою

незаконного використання програмно-го забезпечення. Це відображено в актах Всесвітньої організації інтелектуальної власності та актах Європейського Союзу, які визначили процедурні аспекти такого захисту.

На сучасному етапі особливо актуальним є дослідження саме адміністративно-правового регулювання прав інтелектуальної власності на програмне забезпечення, яке має і теоретичне, і практичне значення.

Стан дослідження проблеми: різні аспекти зазначеної проблеми привертала увагу багатьох науковців, зокрема: Колісник А.С., Петренко С.А., Склярів Р.А., Шнайда В.В., Редько Р.Г., Яркіна Н.Є. Однак питання, пов'язані із захистом прав інтелектуальної власності на програмне забезпечення, досліджувалися під кутом зору цивільно-правового регулювання. Водночас захист прав на програмне забезпечення потребує розгляду і з позиції й адміністративно-правового захисту. Це дозволить комплексно розглянути проблему відповідно до сучасних умов.

Мета і завдання дослідження встановлення спільних та відмінних рис в адміністративно-правовому захисті прав на програмне забезпечення в Україні та Європейському Союзі, визначення проблемних питань та прогалин у національному законодавстві, розробка пропозицій для вдосконалення українського законодавства з метою наближення його до європейських стандартів.

Виклад основного матеріалу

Програмне забезпечення є однією з ключових складових цифрового середовища, яка забезпечує функціонування комп'ютерних систем та інформаційних мереж. У законодавстві України визначення програмного забезпечення здійснюється через розуміння його як об'єкта інтелектуальної власності, який характеризується поєднанням технічного та творчого компонентів. Згідно з частиною другою статті 1 Закону «Про авторське право і суміжні права», дається визначення комп'ютерна

програма як набір інструкцій у вигляді слів, цифр, кодів, схем символів чи в будь-якому іншому вигляді, виражених у формі, придатній для зчитування комп'ютером (настільним комп'ютером, ноутбуком, смартфоном, ігровою приставкою, смарт-телевізором тощо), які приводять його в дію для досягнення певної мети або результату, зокрема операційна система, прикладна програма, виражені у вихідному або об'єктному кодах [1]. Визначення програмного забезпечення в Законі не дається. Постає питання, яка відмінність між «комп'ютерною програмою» та «програмним забезпеченням»? Прямої і чіткої відповіді на це питання в нормах українського законодавства не міститься. Очевидним видається те, що програмне забезпечення є ширшим поняттям, яке може включати кілька комп'ютерних програм.

Правова природа програмного забезпечення визначається його унікальним статусом у системі прав інтелектуальної власності, який має дві форми вираження: вихідний код, який зрозумілий програмістам-розробникам, та об'єктний код, який сприймається комп'ютерами. Враховуючи це, законодавство передбачає, що будь-яка копія програми, її адаптація чи розповсюдження без дозволу автора або іншого правовласника є порушенням авторського права, як це передбачено в статті 50 Закону «Про авторське право і суміжні права».

На практиці також відпрацьовані інші механізми захисту прав інтелектуальної власності на програмне забезпечення, такі як патентне право, у випадках, коли комп'ютерна програма відповідає критеріям патентозданості, визначеним Законом «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» [2]. Це, зокрема, стосується програмних рішень, які виконують технічні завдання.

Зважаючи на викладене, правова природа програмного забезпечення поєднує в собі елементи авторського права та патентного права, це, у свою чергу, дозволяє забезпечити багатогранний захист цього виду об'єктів інтелектуальної власності. Такий підхід узгоджується з положеннями міжнародно-правових актів, зокрема Берн-

ської конвенції про охорону літературних і художніх творів [3], а також Угоди ТРІПС [4], що встановлюють захист авторських прав на комп'ютерні програми як літературні твори.

Якщо взяти до уваги узагальнюючі показники Міжнародного індексу захисту прав власності (The International Property Rights Index), який відображає досягнення країн світу щодо забезпечення прав на інтелектуальну власність, зокрема авторського права, Україна займає 46 місце у світі та 11 в регіоні [5]. Це свідчить, що проблема адміністративно-правового захисту прав інтелектуальної власності, у тому числі на програмне забезпечення, постає досить гостро.

Варто зазначити, що законодавство України у сфері адміністративно-правового захисту прав на програмне забезпечення є системою нормативно-правових актів, до яких входять норми національного та міжнародного права, спрямовані на забезпечення ефективного захисту прав інтелектуальної власності в цифровому середовищі. Основоположним актом, як уже згадувалося, є Закон «Про авторське право і суміжні права», який визначає комп'ютерні програми як об'єкти авторського права та закріплює за авторами майнові та особисті немайнові права.

Міжнародними актами у сфері охорони та захисту прав на програмне забезпечення є такі міжнародні договори, як Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів, Угода про торгівельні аспекти інтелектуальної власності та Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право [6]. Ці акти встановлюють міжнародні стандарти захисту прав інтелектуальної власності, що зобов'язують Україну забезпечувати ефективні адміністративно-правові механізми захисту авторських прав на програмне забезпечення.

На рівні адміністративного права ключовими є норми Кодексу України про адміністративні правопорушення [7], які передбачають відповідальність за порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності, зокрема незаконне використання програмного забезпечення – стаття 51².

У межах адміністративно-правового механізму захисту важливу роль відіграють органи державної влади, зокрема Національна поліція України, Національний офіс інтелектуальної власності та інновацій та Державна митна служба України, які здійснюють контроль за дотриманням законодавства у сфері авторського права, виявляють та припиняють факти незаконного використання програмного забезпечення, а також забезпечують захист прав інтелектуальної власності під час імпорту та експорту.

Не менш важливим аспектом правового регулювання є спеціальні закони, такі як Закон України «Про електронну комерцію» [8] та Закон України «Про захист персональних даних» [9], які спрямовані на створення правового середовища для використання програмного забезпечення в умовах цифровізації. Зокрема, регулювання різних аспектів використання програмних продуктів у комерційній діяльності та захисту персональних даних користувачів, що є достатньо важливим для розробників комп'ютерних програм.

Можна стверджувати, що законодавство України у сфері адміністративно-правового захисту прав на програмне забезпечення має комплексний характер, поєднуючи норми авторського, цивільного, адміністративного та міжнародного права. Такий підхід забезпечує багаторівневий захист, який відповідає викликам цифрового середовища.

Компетенція органів державної влади у сфері захисту прав на програмне забезпечення є ключовим елементом правового регулювання, спрямованого на забезпечення ефективного захисту прав інтелектуальної власності в умовах цифрового середовища.

Порівняльний аналіз процедур захисту прав на програмне забезпечення в різних країнах Європейського Союзу демонструє як спільні риси, зумовлені гармонізацією законодавства на рівні ЄС, так і певні національні особливості в підходах до адміністративно-правового захисту прав інтелектуальної власності. Загальним для всіх держав-членів ЄС є застосування положень Директиви 2009/24/ЄС про правову охоро-

ну комп'ютерних програм, яка встановлює єдині стандарти захисту програмного забезпечення як об'єкта авторського права. Директива закріплює, що комп'ютерні програми охороняються як літературні твори відповідно до Бернської конвенції, що гарантує їх захист незалежно від форм вираження, наприклад, вихідного чи об'єктного коду.

Однак у юридичній літературі виділяється також частина актів Європейського Союзу, присвячена базам даних як компонент комп'ютерних програм. Наприклад, Директива ЄС про правовий захист баз даних 96/9/ЄС, у ній визначено, що правовий захист баз даних включає два різні права: авторське право на саму базу даних і право власності на її вміст [10, С. 29].

У країнах Європейського Союзу реалізація директиви відбувається через національні закони про авторське право. Наприклад, у Німеччині діє Закон «Про авторське право і суміжні права» [11], який передбачає суворий контроль за дотриманням авторських прав, включаючи програмне забезпечення. Особливістю німецької системи є розвинена інфраструктура спеціалізованих судів, які мають юрисдикцію в справах про порушення авторських прав, що сприяє швидкому та ефективному розгляду справ.

У Франції система захисту прав на програмне забезпечення також базується на положеннях національного закону про інтелектуальну власність, але з акцентом на використання адміністративних механізмів, зокрема через діяльність Національного інституту промислової власності, який відповідає за реєстрацію та моніторинг об'єктів інтелектуальної власності [10, С.31].

В Іспанії захист програмного забезпечення регулюється Королівським законодавчим декретом «Про інтелектуальну власність», який передбачає суворі санкції за піратство. Особливістю іспанського підходу є активна участь органів поліції в розслідуванні справ, пов'язаних з незаконним використанням програмного забезпечення, що поєднується з використанням цифрових інструментів для моніторингу онлайн-ресурсів.

У скандинавських країнах, таких як Швеція, акцент зроблено на превентивних заходах і підвищенні правової обізнаності громадян. Це досягається через освітні програми та партнерство між державними органами і приватним сектором, що сприяють зменшенню кількості порушень [12, С.404].

Окрім національних особливостей, важливу роль у захисті прав інтелектуальної власності на програмне забезпечення в Європейському Союзі відіграють регіональні ініціативи, такі як використання європейських організацій із захисту авторських прав, наприклад Європейської обсерваторії з порушень прав інтелектуальної власності. Цей орган сприяє координації між державами-членами, збору статистичних даних і розробці рекомендацій для вдосконалення національних процедур. Разом з тим, окремі країни демонструють відмінності в ступені автоматизації процедур захисту, ролі судових та адміністративних органів, а також рівні інтеграції міжнародних норм у національне законодавство. Наприклад, Естонія активно впроваджує цифрові платформи для реєстрації авторських прав і подання скарг, тоді як Італія надає перевагу традиційним судовим механізмам вирішення спорів.

Таким чином, хоч країни Європейського Союзу спираються на спільну законодавчу базу, кожна держава адаптує її до національних потреб і правових традицій. Це забезпечує певну гнучкість у підходах до захисту прав на програмне забезпечення, але водночас створює виклики для гармонізації процедур у межах Єдиного цифрового ринку ЄС.

Як підсумок можна зробити висновок, що в законодавстві України спостерігається фрагментарність у підходах до адміністративно-правового захисту, що спричинено недостатньою координацією дій між різними органами влади та обмеженим використанням сучасних технологій виявлення порушень.

Для покращення чинного законодавства доцільно було б спростити термінологію, щоб законодавство містило чіткі та зрозумілі визначення, щоб уникнути не-

однозначного тлумачення. Також законодавство має враховувати сучасні технології, зокрема штучний інтелект, блокчейн, які впливають на створення та використання програмного забезпечення.

Висновки

Загалом, порівняльний аналіз підтверджує, що для підвищення ефективності адміністративно-правового захисту прав на програмне забезпечення в Україні необхідно врахувати кращі практики країн Європейського Союзу, які передбачають багаторівневий підхід до захисту прав інтелектуальної власності, з акцентом на превентивні заходи, швидкість реагування та використання інструментів моніторингу порушень прав. Впровадження таких підходів сприятиме не лише вдосконаленню національного законодавства, але й створенню передумов для інтеграції України в єдиний цифровий ринок ЄС.

Література

1. Про авторське право і суміжні права. Закон України від 01.12.2022 р. № 2811-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20>
2. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі. Закон України від 15.12.1993 р. №3687-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12#Text>
3. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів. Конвенція. Міжнародний документ від 24.07.1991 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_051#Text
4. Угода про торгівельні аспекти інтелектуальної власності. Угода. Міжнародний документ від 15.04.1994 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_018#Text
5. The International Property Rights Index URL: <https://internationalpropertyrightsindex.org/country/ukraine>
6. Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право, прийнятий Дипломатичною конференцією 20 грудня 1996 року. Договір, Міжнародний акт від 20.12.1996 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_770#Text
7. Кодекс України про адміністративні правопорушення. Кодекс України. Закон. Кодекс від 07.12.1984 р. №8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>
8. Про електронну комерцію. Закон України від 03.09.2015 р. №675-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/675-19#Text>
9. Про захист персональних даних. Закон України від 01.06.2010 р. №2297-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text>
10. Склярів Р.А., Шанайда В.В., Редько Р.Г., Четвержук Т.І. Порівняльно-правовий аналіз законодавства у сфері захисту програмних продуктів у Франції, Німеччині та Україні. Наукові записки: серія Право. Випуск 14.2023. С.27-39 URL: <https://pravo.cusu.edu.ua/index.php/pravo/article/view/250/252>
11. Gesetz über Urheberrecht und verwandte Schutzrechte (Urheberrechtsgesetz) URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/urhg/BjNR012730965.html>
12. Морозова О.М. Проблеми реалізації судової реформи у сфері захисту інтелектуальної власності в Україні. Сучасна наука: проблеми, перспективи, інновації: Міжнародна науково-практична конференція викладачів, практичних працівників, молодих учених та студентів, м. Вінниця, 11-12 листопада 2020р.: тези, статті / ред. кол.: Драбовський А.Г. та ін. . – Вінниця: Вінницький кооперативний інститут, 2020. С.403-407.

Zinych L. V.

Liubomyr.zinych@pnu.edu.ua

**ADMINISTRATIVE AND LEGAL
PROTECTION OF SOFTWARE RIGHTS:
A COMPARATIVE ANALYSIS WITH
EUROPEAN LEGISLATION**

The article is devoted to the study of the administrative and legal protection of software rights in Ukraine in comparison with European standards. An analysis of the theoretical provisions of the protection of copyright in software is carried out. Gaps and discrepancies in Ukrainian legislation in

the field of protection and enforcement of software rights are identified.

The purpose of the article is to establish common and distinctive features in the administrative and legal protection of software rights in Ukraine and the European Union, to identify problematic issues and gaps in national legislation, to develop, and proposals for improving Ukrainian legislation in order to bring it closer to European standards.

The legal nature of software is determined by its unique status in the system of intellectual property rights, which has two forms of expression: source code, which is understandable to programmers and developers, and object code, which is perceived by computers.

It is argued that the legislation of Ukraine in the field of administrative and legal protection of software rights is complex, combining the

norms of copyright, civil, administrative and international law. This approach provides multi-layered protection that meets the challenges of the digital environment. Thus, although the countries of the European Union rely on a common legislative framework, each state adapts it to national needs and legal traditions.

To improve the current legislation, it would be advisable to simplify the terminology so that the legislation contains clear and understandable definitions to avoid ambiguous interpretation. The legislation should also take into account modern technologies, in particular artificial intelligence and blockchain, which affect the creation and use of software.

Keywords: software, computer programs, administrative and legal protection, copyright, intellectual property rights, European Union law.